Valiokunnan mietintö VaVM 19/2020 vp─ HE 145/2020 vp

Valtiovarainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annetun lain liitteen muuttamisesta (HE 145/2020 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan verojaostossa.

Asiantuntijat

Verojaosto on kuullut (etäkuuleminen):
- neuvotteleva virkamies Pia Kivimies, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Jenni Oksanen, valtiovarainministeriö
- tulliylitarkastaja Juha Vilkko, Tulli
- johtaja Jussi Holmalahti, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- toiminnanjohtaja Susanna Heikkinen, Suomen Alkoholijuomakauppayhdistys ry
- talousjohtaja Anton Westermarck, Alko Oy

Verojaosto on saanut kirjallisen lausunnon:
- sosiaali- ja terveysministeriö
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Panimo- ja virvoitusjuomateollisuusliitto ry
- Päivittäistavarakauppa ry
- Oy Sinebrychoff Ab

Verojaosto on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Verohallinto
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Altia Oyj

Valmis
5.1

Valiokunnan mietintö VaVM 19/2020 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi alkoholi- ja alkoholijuomaverosta annettua lakia siten, että alkoholijuomien valmisteveroa korotettaisiin. Veronkorotus kohdistettaisiin kaikkiin juomaryhmiin pääosin yhtä suurena suhteessa juoman sisältämään alkoholiin. Viinin veronkorotus olisi lievästi muiden juomaryhmien veronkorotusta suurempi. Oluen valmisteveroa korotettaisiin 4,2 prosenttia, mietojen käymisteitse valmistettujen juomien, kuten siiderin, valmisteveroa 3,7 prosenttia, viinin valmisteveroa 6,0 prosenttia, välituotteiden valmisteveroa keskimäärin 4,6 prosenttia ja etyylialkoholi-veroluokan valmisteveroa 3,2 prosenttia. Keskimäärin alkoholijuomien valmisteveron veronkorotus olisi noin 5 prosenttia.

Vähän alkoholia sisältävän oluen ja etyylialkoholi-veroluokan verotasoihin ehdotetaan muita juomaryhmiä suurempia korotuksia. Ehdotus lieventäisi sitä epäkohtaa, että alkoholittomista juomista perittävä virvoitusjuomavero on nykyisin korkeampi kuin vähän alkoholia sisältävän oluen tai etyylialkoholipohjaisen juoman alkoholivero litraa kohden laskettuna.

Veronkorotuksen seurauksena alkoholijuomien vähittäismyyntihinnat nousisivat arviolta keskimäärin runsas 2 prosenttia.

Ehdotettu veronkorotus kasvattaisi alkoholiveron tuottoa vuositasolla noin 50 miljoonaa euroa.

Esitys liittyy valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa esityksen hyväksymistä muuttamattomana.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille erisuuntaisia näkemyksiä esitetyn veronkorotuksen painotuksesta. Osa asiantuntijoista kiinnitti huomioita myös vähän alkoholia sisältävien juomien veronkorotukseen ja esityksen vaikutuksiin.

Veronkorotuksen painotus

Esityksessä ehdotetaan, että sataprosenttisena alkoholina mitaten kaikkia alkoholiveroja korotetaan euromääräisesti saman verran viiniä ja hyvin mietoja alkoholijuomia lukuun ottamatta. Esitys kohtelee näin eri juomaryhmiä tasapuolisesti suhteessa niiden alkoholipitoisuuteen ja säilyttää nykyiset juomaryhmien väliset euromääräiset veroerot. Valiokunta pitää valittua mallia perusteltuna, kun huomioidaan korotuksen maltillinen taso ja esityksen tavoitteet.

Viinin veronkorotus on muita juomaryhmiä lievästi suurempi, kuten vuoden 2019 alussa toteutetussa veronkorotuksessa. Viinin nykyinen verotaso on noin 13 prosenttia oluen verotasoa ja 22 prosenttia mietojen käymisteitse valmistettujen juomien verotasoa alempi. Viinin muita juomaryhmiä suuremmalla veronkorotuksella pienennetään nykyistä veroeroa viinin ja muiden mietojen juomien välillä. Valiokunta pitää esitystä tältä osin perusteltuna ja oikeansuuntaisena.

Hyvin mietojen alkoholijuomien suuremmalla veronkorotuksella korjataan puolestaan epäkohtaa virvoitusjuomaveroon nähden. Enintään 1,2 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät juomat eivät lukeudu alkoholiveron piiriin, vaan niistä peritään virvoitusjuomaveroa virvoitusjuomaverolain mukaisesti. Oluen osalta virvoitusjuomaveron piiriin lukeutuvat enintään 0,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävät juomat. Alkoholi- ja virvoitusjuomaveron tasoerosta johtuen 1,2—2,8 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävän etyylialkoholin ja 0,5—2,8 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävän oluen vero litraa kohden laskettuna on virvoitusjuomaveroa alhaisempi.

Ero on kasvanut viime vuosina, mihin ovat erityisesti vaikuttaneet merkittävät virvoitusjuomaveron korotukset. Tämä on johtanut siihen, että alkoholipitoisuuden takia juuri ja juuri alkoholiverolain piiriin lukeutuvan juoman valmistevero on merkittävästi alempi kuin alkoholittomaksi katsotun juoman valmistevero. Täten valmisteverotuksen ohjaus toimii siten väärin, kun mietoja alkoholipitoisia juomia suositaan verotuksessa alkoholittoman oluen, tuoremehun tai muun virvoitusjuoman sijaan, joista peritään virvoitusjuomavero.

Täten vähän alkoholia sisältävän oluen ja etyylialkoholi-veroluokan verotasoihin ehdotetaan muita juomaryhmiä suurempia korotuksia. Ehdotetut verotasot on mitoitettu siten, että ne puolittavat nykyisen veroeron näiden veroluokkien matalamman verokannan ja yli 2,8 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien alkoholijuomien veroluokan yleisen verokannan välillä. Suhteelliset veronkorotukset ovat suuria, mutta tämä johtuu siitä, että veron lähtötaso on matala ja virvoitusjuomaveroon nähden alhaisempi. Korotuksella pyritään lieventämään sitä epäkohtaa, että esimerkiksi alkoholittoman oluen, tuoremehun tai muun virvoitusjuoman valmistevero on korkeampi kuin sellaisen miedon oluen, jonka alkoholipitoisuus juuri ylittää rajan, jolla juoma lukeutuu alkoholiverolain piiriin.

Valiokunta kuitenkin korostaa, että esitys ei kokonaan poista sitä epäkohtaa, että vähän alkoholia sisältävän oluen valmistevero olisi edelleen matalampi kuin alkoholittoman oluen tai muun virvoitusjuoman valmistevero. Esimerkiksi yhden tilavuusprosentin alkoholia sisältävän ja siten alkoholiverolain piiriin lukeutuvan oluen valmistevero olisi muutoksen jälkeen 25 senttiä litralta, kun alkoholittoman oluen valmistevero olisi edelleen 32 senttiä litralta. Näiden juomaryhmien verotason suurempikin veronkorotus voisi siten olla perusteltu. Valiokunta puoltaa kuitenkin esityksessä valittua korotustasoa ja pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Esityksessä on otettu huomioon se, että veron kertakorotus ei olisi kohtuuttoman suuri ottaen huomioon näiden juomien tyypilliset hinnat. Valiokunnan mielestä on kuitenkin tarpeen jatkossa arvioida vähän alkoholia sisältävän oluen valmisteverotuksen kehittämistarpeet.

Esityksen vaikutukset

Esityksen tavoite on fiskaalinen, mutta sen voidaan arvioida vaikuttavan myönteisesti myös kansanterveyteen. Alkoholiveron korotus nostaa lähtökohtaisesti alkoholijuomien hintoja, mikä puolestaan vähentää alkoholin tilastoitua kulutusta.

Veronkorotuksen seurauksena alkoholijuomien vähittäismyyntihintojen arvioidaan nousevan keskimäärin runsaat 2 prosenttia. Erot juomaryhmien välillä olisivat suhteellisen pieniä, sillä keskimääräiset hintamuutokset olisivat noin 1,5 prosentin ja noin 2,5 prosentin välillä kaikissa juomaryhmissä. Anniskeluhintojen muutokset jäisivät keskimäärin runsaaseen puoleen prosenttiin.

Vaikka esitetty veronkorotus on mitoitettu verrattain pieneksi ja siitä seuraavien muutosten voidaan arvioida jäävän vähäisiksi, pitää valiokunta esitystä myös sosiaali- ja terveyshaittojen ehkäisemisen näkökulmasta perusteltuna.

Matkustajatuonti ja alkoholin etämyynti

Lopuksi valiokunta korostaa esityksen vaikutusten arviointia. Matkustajatuonnin määrällisten tuontirajoitusten poistuessa vuonna 2004 alkoholiveroa alennettiin keskimäärin 33 prosentilla. Veronalennuksella haluttiin ohjata alkoholin kulutusta matkustajatuonnin sijasta Suomessa verotettuihin tuotteisiin. Vuoden 2004 veronalennuksen jälkeen alkoholiveroja on korotettu maltillisesti seitsemän kertaa, minkä lisäksi pienpanimoiden verotukea on kasvatettu.

Veronkorotusten tavoitteena on ollut valtion tulojen kasvattamisen ohella alkoholin kokonaiskulutuksen ja sitä kautta alkoholinkäyttöön liittyvien haittojen vähentäminen. Lisäksi tavoitteena on ollut mitoittaa veronkorotukset siten, että alkoholijuomien hinnannousu ei johtaisi merkittävissä määrin kotimaisen myynnin korvautumiseen matkustajatuonnilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus seuraa veronkorotusten vaikutuksia muun muassa matkustajatuontiin. Myös alkoholin etämyyntiä ja -ostoa koskevien säännösten noudattaminen vaatii valiokunnan mielestä verovelvollisten ohjeistamista ja valvontaresurssien tehokasta kohdentamista.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 145/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen.*

Valiokunnan mietintö VaVM 19/2020 vp

Helsingissä 6.11.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Johannes Koskinen sd
varapuheenjohtaja Arto Pirttilahti kesk
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Tarja Filatov sd
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Heli Järvinen vihr
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Esko Kiviranta kesk
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Matias Marttinen kok
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Sari Essayah kd
varajäsen Saara Hyrkkö vihr
varajäsen Katja Hänninen vas
varajäsen Lulu Ranne ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ilkka Lahti

VASTALAUSE kok

Perustelut

Kokoomus ei kannata hallituksen esitystä alkoholiveron kiristämiseksi. Marinin hallituksen koronaepidemian rajoitustoimien sekä epidemian aiheuttaman taloudellisen kriisin vuoksi elinkeinoelämä on kärsinyt merkittävästi. Toimialoista suurimpia menetyksiä on toistaiseksi osunut matkailu- ja ravintola-alaan. Liikevaihdon taso on heikentynyt pahimmillaan keskimäärin neljäsosaan kriisiä edeltävältä tasolta. Hallituksen toimien seurauksena tuhansien yritysten toimintamahdollisuudet ovat vaarantuneet ja kymmenientuhansien työpaikkojen tuhoutuminen on todennäköistä.

Ravintola-alaan kohdistettiin koronaepidemian alussa erityisiä rajoitustoimenpiteitä, kun henkilöstöravintoloita lukuun ottamatta ravitsemusliikkeet määrättiin suljettaviksi 4.4.—31.5.2020. Talousvaliokunnan ja perustuslakivaliokunnan esittämien vaatimusten jälkeen hallitus suostui valmistelemaan ravintoloille korvauksen elinkeinotoiminnan rajoittamisesta. Poikkeusolojen päätyttyä ravintolatoiminnan rajoittamistoimia jatkettiin edelleen esimerkiksi aukioloaikoja rajoittamalla. Eri yhteyksissä toistuvasti esitetyistä vaatimuksista huolimatta ei ole kyetty esittämään riittävällä tarkkuudella, että tartuntatapaukset keskittyisivät erityisesti ravintoloihin. Hallituksen epäselvä viestintä ja ylimitoitetut rajoitustoimet ovat sekä suoraan rajoittaneet kannattavan elinkeinotoiminnan harjoittamista että perusteettomasti signaloineet kuluttajille, että ravintoloita tulisi erityisesti välttää.

Näiden toimien lisäksi hallitus kohdistaa matkailu- ja ravintola-alalle lisää kustannuksia ja kasvattaa ravintola-anniskelun verokiilaa korottamalla alkoholiveroa. Anniskelu muodostaa toimialalla liiketoiminnasta merkittävän osan. Ravintola-anniskelun vaikutus kannattavuuteen on keskeinen. Kokoomus katsoo, ettei koronakriisin aiheuttamien merkittävien vahinkojen vuoksi alkoholiveroa tule tässä hetkessä kiristää.

Anniskelu on kahden edellisen vuosikymmenen aikana puolittunut, ja nykyisin ravintola-anniskelun osuus alkoholin kokonaiskulutuksesta on vain noin 10 prosenttia. Samalla matkustajatuonti on kasvanut. Suomessa viinin verotus on 4,4-kertainen EU-keskiarvoon verrattuna ja oluen verotus Euroopan kireintä. Alkoholin kulutukseen vaikuttaa verotuksen ohella muutkin tekijät.

Hallituksen tulisi uusien veronkiristysten sijaan laatia keinoja toimialan tukemiseksi. Turvallisen matkailun takaamiseksi on laadittava selkeät toimintamallit ja ohjeistukset. Ravintola-alaan kohdistettavien ylimitoitettujen rajoitustoimien suunnittelu on pysäytettävä. Ravintoloiden toimintamahdollisuuksia tulisi laajentaa sallimalla enintään viinin vahvuisten alkoholijuomien ulosmyynti. Suomalaista sääntelyä on muutettava mahdollistamaan Suomessa yleiseurooppalainen ravintola- ja alkoholikulttuurin kehittyminen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hylätään.

Helsingissä 6.11.2020

Matias Marttinen kok
Timo Heinonen kok
Sari Sarkomaa kok